

Kázání na neděli 10. března 2024 (*Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví*, autorem je br. farář David Nečil, text upravil O. B.)

Základ kázání – Ex 20,16: *Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.*

Milé sestry, milí bratři,

Lhát se nemá – říkali nám rodiče, učitelé i faráři. Kdo lže, ten krade, praví české přísloví a lidová tvořivost k tomu ještě přidala veršik: do pekla se hrabe. Takhle nějak se totiž toto přikázání Desatera překládá a vykládá. Nebudeš lhát. Nezalžeš.

Trochu vzniká dojem, že závažnost přikázání má ke konci poněkud sestupný charakter. Šlo o život – nezabiješ, pak šlo o manželství a rodinu – nesesmílníš, pak šlo o majetek – nepokradeš (ale to už je přece nesrovnatelně méně, než když jde o člověka) a teď jde už „jenom“ o „pouhá“ slova.

Pokud máme tenhle dojem, pak je užitečné připomenout si to původní, doslovné znění devátého přikázání: *nevydáš proti svému bližnímu křivé* (či podle Dt *falešné*) *svědectví*. Toto přikázání se tedy týká soudu, a nikoliv obecně lhaní. Jsme v situaci, kdy má svědek vydat své svědectví. Jeho svědectví v tu chvíli může rozhodnout o životě bližního, o jeho majetku, o jeho budoucnosti stejně jistě jako při porušení ostatních přikázání.

V Bibli máme několik takových příběhů – za všechny připomenu Nábota, jehož vinice se zalíbila mocnému králi Achabovi. To „zalíbení“ bychom mohli chápat hned jako úvod k desátému přikázání. Dnes nám ale jde o to, že královna Jezabel najala falešné svědky. Ti se buď báli odporovat královně, nebo spíš byli prostě uplacení – v příběhu se o nich mluví jako o ničemnicích – každopádně dosvědčili, že Nábota zlořečil Bohu i králi a tohle jejich svědectví stálo Nábota život. Podobně tomu bylo v Ježíšově procesu, kde různí křiví svědkové měli přivést Ježíše na kříž.

Pro příklad křivého svědectví však nemusíme chodit až do Bible. Stačí si vzpomenout na procesy v 50. letech. Tehdy byla ďábelská parodie na justici dovedena do takové dokonalosti, že zmučení obžalovaní se stávali křivými svědky proti sobě samým.

Nabízí se však otázka: k čemu je vlastně takové záměrně pokřivené svědectví potřeba? Nač král Achab, synedrium, Pilát či prokurátor Urválek potřebovali falešné svědky. Nestačilo by nepohodlného člověka prostě odstranit? Zabít či prodat do otroctví, ukřižovat nebo oběsit jen tak, bez soudu? Moc k tomu přece měli.

Úlohou těch falešných svědků je vzbudit vnější dojem, že se vše děje spravedlivě, podle práva.

Falešné svědectví není tedy obyčejná lež. Je to povýšení lži na oficiální pravdu. Je to perverze práva, kdy nepravost skrze křivé svědectví získá punc pravosti. Kdy nespravedlnost je oceňována jako spravedlnost.

To je pro nás nesmírně poučné – totiž, že i ti největší lháři a křivopřísežníci touží po tomto vnějším potvrzení, po tom, aby získali zdání legitimacy. Křivé svědectví nemusí být motivováno jen strachem či zjištěnými důvody. Křivé svědectví je ze své podstaty pokus jak ospravedlnit bezpráví. Jak legitimizovat lež. Křivé svědectví spoluvytváří zvrácený systém, ve kterém jsou zvrácené hodnoty normou. Z toho jsme se dosud úplně nevzpamatovali.

Křivým svědectvím může být zdůvodnění agrese vůči jinému státu zdánlivě humanitárními důvody, jak jsme toho v současnosti svědky. Přičemž agresor tomu možná sám věří a považuje se za spasitele svých spoluobčanů. Podobně jako likvidace nepohodlného člověka – ať už v případně Ježíše nebo obětí různých současných monstrprocesů – tato likvidace člověka, může být zdůvodněna nábožensky, s ohledem na zájmy národa či říše, zkrátka nějakým vyšším principem. A velebně, Pilát nebo nějaký jiný potentát tomu nejspíš opravdu věří.

Podobně, obecně, touha někoho ovládnout, vnutit mu svou vůli, může být křivě dosvědčena, legitimizována zájmem o jeho dobro, zdraví či dokonce spásu.

Ano, lidé lžou, my lžeme, abychom získali nějakou výhodu, dosáhli svého, nebo ze strachu před trestem. Ukazuje se však, že toto přikázání zasahuje ještě hlouběji. Totiž do oblasti, kdy si přisvojíme právo rozhodovat o životě svého bližního, kdy máme pocit, že jsme moudřejší než on, ba snad moudřejší než Bůh, a tak se snažíme dát svým vlastním plánům punc božské autority, nebo alespoň punc spravedlivé pře. Děláme to přece pro něj.

Lékem na takové křivé svědectví není přestat lhát. Lékem je víra a pokora, díky kterým smíme předat své plány i své bližní Bohu.

Dostáváme se tím, k bezprostřednějšímu užití tohoto přikázání v našich každodenních vztazích. Přece jen, k soudu většina z nás až tak často nepřijde. Ani nehledáme zdůvodnění své světovlády. Přesto ale žijeme v určitém ohledu v něčem, co připomíná soudní přelíčení. V něčem podobném Kafkovu Procesu. Na rozdíl od Kafky jsou však obrysy našich soudů mnohem konkrétnější.

Jde o tribunál soudů, které my sami vynášíme o druhých a oni nás. Vedeme své pře, abychom ospravedlnili to, co děláme, a zároveň vynášíme svědectví a soudy o druhých.

Už Luther k tomu ve svém katechismu poznamenal: *Je to rozšířená, škodlivá pohroma, že o bližních každý poslouchá raději zlé než dobré. Jsme tak zlí, že na jedné straně nestrpíme, aby o nás někdo říkal něco špatného, ale každý by chtěl, aby ho celý svět chválil, ale zároveň nesneseme, když se to nejlepší říká o druhých.*

Otevírá se tak široké pole významů křivého svědectví – pomluvy, hodnocení, různé poznámky a úškleby, zaručené zprávy o druhých lidech, zkrátka oblast mezilidských vztahů. Asi bychom se mohli hájit, že z toho přikázání je zakázáno pouze křivé svědectví. Dá se namítnout – co když věci, které říkám o svém bližním jsou pravdivé? Může být přece důležité, aby se i ostatní dozvěděli, co je támhle ten zač. S kým mají tu čest. Luther k úvaze nabízí tuto větu: *Je velký rozdíl mezi vědomím o hříchu a souzením hříchu. Vědět o hříchu sice můžeš, ale soudit ti nepřislouží. Mohu vidět a slyšet, že můj bližní hřeší, ale nemám žádné oprávnění, abych ho uvedl do řeči před jinými. Když se tedy dám do soudů a odsudků, upadám do hříchu, který je větší než hřích mého bližního. Učiň si tedy z uší hrob a zahrabej, co (o druhém) víš.*

Ježíš v tomto ohledu dává docela konkrétní radu: „*Když tvůj bratr zhřeší, jdi a pokárej ho mezi čtyřma očima; dá-li si říci, získal jsi svého bratra.*“ Něco takového se má odehrávat neveřejně, ale zároveň z očí do očí. A smyslem je získat bratra – tedy pomoci mu zpět, nikoliv ho dorazit, ztratit, zatvrdit, naštvat, pohanit.

Ale hlavně tu stojí stejná otázka jako prve. Jsme schopni takové pokory? Kolik zla bylo a je způsobováno v mezilidských vztazích tím, že si navzájem vnucujeme své představy o tom, jak by měl kdo žít svůj život. Kolik utrpení způsobuje mylná a zbožná představa, že víme nejlépe, jak druhému pomoci. I to je naše pokřivené svědectví o druhém člověku. Apoštol Jakub nás varuje, že jazyk je část těla, která dává do pohybu dalekosáhlé děje. Je jako malá tyčka udidla ovládající velkého koně, malé kormidlo, které určí směr obrovské lodi. Ale taková loď může proplout bezpečně, stejně tak jako může ztroskotat. Anebo je jazyk jako oheň, který se snadno rozdělá, ale v mžiku může být mimo naši kontrolu. Jakub svou barvitou řeč zakončí větou: *Ovoce spravedlnosti sklídí u Boha ti, kdo rozsévají pokoj.*

Rozsévát pokoj je opakem nezvladatelného jazyka, který rozsévá svár a zkázu. To je komentář k našemu přikázání, protože se v něm mluví o křivém svědectví proti bližnímu. To je kritérium pravdy. Pravda není něco neosobního. Mluvit pravdu můžeme pouze ve vztahu k druhému člověku s ohledem na něj. Pravda není cynická. Je jí vzdálen fanatismus. Jak řekl D. Bonhoeffer: *Pravdivost neznamená, že se odhalí vše, co je. Bůh sám člověka přioděl.*

Neznamená to, že se zastávám zbožné lži. To je také častá otázka, která se vynoří při probírání tohoto přikázání. Máme říkat pravdu například smrtelně nemocnému člověku? Nebo

svým dětem? Myslím, že na to není jednoznačná odpověď. Je to právě ve vztahu k tomu konkrétnímu člověku. K jeho dobru. Je potřeba si jenom položit otázku, jestli milosrdnou lží neklameme jenom sami sebe. Víme opravdu, že je pro druhého nejlepší nic nevědět? Nebereme mu třeba právo uspořádat si zbývající čas podle svých představ? Chráníme opravdu děti, když jim místo pravdy o smrti, řekneme, že babička odjela? Nechráníme jen sami sebe před jejich otázkami, na které sami nemáme odpověď?

Na závěr bych chtěl zmínit ještě jednu drobnost. Když se podíváme do obou verzí Desatera v Ex i v Dt, objevíme, že jsou tu použita dvě různá slova. V Exodu se mluví o svědectví šaker – tedy o něčem podvodném, zrádném, falešném, klamavém, zlém, které ubližuje. Jako o tom mluví kniha Přísloví (25,18): *Palcát a meč a naostřený šíp je ten, kdo vydává proti svému bližnímu křivé svědectví.*

V Deuteronomiu je výraz šav – které v hebrejštině souvisí spíše s prázdnotou, marností. Toto slovo je použité v příkázání – nevezmeš boží jméno nadarmo, nezneužiješ ho.

Tento rozdíl nám otevírá poslední význam toho křivého svědectví – totiž svědectví vyprázdněné a marné. Svědectví, které druhého poškodí třeba tím, že nebylo vydáno, tím, že bylo zamlčeno něco podstatného. Asi nejsilněji toto pojetí rezonuje s Ježíšovým posláním, který nás posílá do tohoto světa se slovy: budete mi svědky až na sám konec země. Bude svědky o mé radosti, o mém odpuštění, o lásce, kterou zakoušíte každý den, o svobodě, kterou vám tato láska dává, svědectví o velkorysosti, milosrdenství, pokoře – prostě o tom všem, co jsem vás učil. Zní toto svědectví od nás? Není mlčení nás křesťanů – o své víře, mlčení k nespravedlnosti, mlčení životem, který nic nevypovídá o tom, že patříme Kristu – není to stejně křivé svědectví jako nepravdivé tvrzení u soudu, jako pomluva? I toto prázdné mlčení může poškodit naše bližní, stejně nebo možná více než otevřená lež.

Nebojme se takového svědectví. Ne kvůli nám ani kvůli Božímu trestu, ale aby i ostatní mohli okusit něco z toho pokladu, ze kterého se můžeme těšit my.

Amen